

31. DUMAR I

Cali. Mu oo ka dhigan nimankii kayd bulshadeedka Soomaali oo dhagan iyo caddo iyo habkii soomaalida ku soo noolaan jirtay ku ah khubara ayaa yimid oo waxay ka hadlayaan mawduucyo kala duwaan, haba ugu horreysa haweenka Soomaaliyeed innagoo ka soo baxnay odayaashii. Haweenka Soomaaliyeed bulshada ama mujtamaca meeshay uga jiraan, kaalintay uga jiraan, hogaankay ku lahayeen, mudnaantay ku lahaayeen, waa Xaaji Af-qarshe, waa Sheek Salaad, Cabdi Dhegaxweyne, waa Xasan Macow, waa Xaaji Maxamad Liibaan, waa Axmed Nuur, waa Xaaji Abuu, waa Cali Shiik.

Haddaba waxaan ka soo sheekaynay hadda hor odayaasha iyo ixtiraamka, mudnaanta iyo ixtiraamka, haweenku ay ku leeyihii gaar ahaan qofka weyn ay ku leedahay bulshada ay ku leedahay haweenkan ahi, arintu meeshaas ayey inoo socotay; haddaba Axmed Nurow meeshaas ayaad ka amba qaadi doontaa, odayaasha kaletana haka jaangoostaanoo hana sii gogladaanoo oo ha sii maaxdaano ee meeshaa ka wad, waa mahadsan tahay.

A. Nuur Cali marka ugu horeysa waad mahadsantahay, oo waxaa la yiri: "ama afeef hore lahow ama adkeysi dambe lahaw", anigu ayaamahan waan maqnaa oo waxaad mooddaa in aan noqday xog mooge, "xog moogena xaajo waa bi'iyaa", in kastoo aan qaatay doorasho la ii doortay in aan warka bilaabo aniga, kow. Horta marka ugu horeysa Hooyada Soomaaliyeed waxay la mid tahay ama haweenka Soomaaliyeed waxay la mid yihiin haweenka adduunka ayay la mid yihiin. Haweenka adduunkuna waxay soo mareen heerar ayey leeyihii oo waxay leeyihii dhaqamo, oo habdhaqamo dhaqaalayaal ah ayaan adduunka ka abuurmay, kow. Marka haweenka Soomaaliyeed haddeynu u fiirsano, waxay leeyihii qiimaha haweenka adduunku leeyahay, qiima aan ka liidan ama aad oran karto haweenka Soomaaliyeed aad iyo aad bey bulshada Soomaaliyeed qiime ugu leeyihii ayeynu halkaa ka dareemaynaa. Waxaa jira markaynu taariikhda dib ugu noqnonno, adduunku wuxuu soo maray laba, wax la yiraahdo qoyskii hooyada, waa markii hooyada lagu abtirsan jiray, waa markii bulshooyinka dhab u abuurminba oo aan dowladuhu abuurminba waxaa la oran jiray bulshadii hore, qoyskii hooyada ayaa la oran jiray oo hooyada ayaa lagu abtirsan jiray ee waxaa dhacay in haddaba muddo markii la joogay in hooyadii meesha laga qaaday oo aabuhu u wareegay oo uu aabuhu qabsaday oo uu noqday madaxa qoyska, markaasaa waxaa soo baxay qoyskii aabaha.

Haddaba haddeynu eegno Soomaalida oo dhinacaa ka eegno waxaynu ku arkaynaa in abtirsimada hooyada lagu abtirsado aynu ka arki karayno in hooyadu tahay, aadna qiima ugu leedahay Soomaalida oo aad loogu abtirsado oo hooyadu ay door weyn ka qaadato dhinacaas, waxaad arkaysaa; bah-hebla, bah-xawaadle, bah-caynkaas ah, bah-reer-cabdulle, bah-reer-Cabdicasiis, bah-reer-Geeddi, bah-reer-Faarax, oo waxaasaad arkaysaa, marka bahdaas waxay ina tusinaysaa qiima gaar ah oo la siinayo hooyada, maadaama abtirsimihii dhamaaba la siiyay in ay iyadu hooyadu aad iyo aad baa dhinacaa qiimo ugu leedahay, oo aad arkayso taarikhdeenu xagga fogaanayso oo markii habartii lagu abtirsan jiray inay gashayba. Habarta markii lagu abtirsan jiray kumanyaal sano uu addunku tiriyo aa taas ku arkaynaa, walow caadada brimatifka la yiri waa caadada ugu weyn, halkaasna taariikhdayna ayay ka durkinaysaa, marka qiimayntaa hooyada la qiimaynayo aad ayay Soomaalidu u wanaajisay. Haddeynu ka eegno dhinaca suugaanta,

suugaanta aad baa looga tixgeliyaa. Waxaa waaye, marka waxaa jira inay suugaantu qayb weyn ka qaadanayso oo matalan nin gabyay ayaan gabaygiisa waxaan ka xasuusnahay oo wuxuu yiri; ee shaqaday inoo qaybisay oo shayada qaybiyeen oo uu yiri:

“ Haddii arigu caato iyo weyd oo uu guriga ceegaago coodka iyo waxa kala dilayaa ceebta adiga leh”

buu yiri markaa xooluhu qaybiyay oo wuxuu yiri:

“ Ariga waxaa iska leh haweenka fardaha”

waxaa iska leh ragga, geela dhaqiddiisa iyo xanaanaytiisa waxaa iska leh ragga, lo'dana adigu waa wada wadaagaan ayaa la yiri, dameeraha waxaa leh haweenka ayaa gooni weligood la yira, marka dhaqankii baadiye ayay sidaa u qaybiyeen. Haddaba, haddana misna markaanu eegno dhaqanka soomaalidu wuxuu u qaybsamayaa saddex dhaqan ayuu noqondoona, dhaqanka ugu weyn oo ugu xoog weyn oo ugu ballaaran oo aynu aad iyo aad ugu fiiqfiqsanaa waa dhaqanka miyiga oo boqolkiiba siddeetan dadkaynu u badan yahay, waxaa ku xiga dhaqanka beeralayda oo isaguna ka duwan dhaqankii baadiyaha, oo aragtida lagu arkayo haweenka ama sida loo dhaqamayo habka loo dhaqmayo uu ka duwan yahay dhaqanka baadiya oo iyaguna aragti gaar ah iyo si gaar ah u arkaya haweenka beeraaleydu, yacni aragtii gaar ah ayeey leedahay, ninku si gaar ah ayuu eegaya si gaar ah loo qiiinaynayaa oo si gaar ah loo quursanayaa, si gaar ah yaradka looga xadadu yay ku leedahay. Saas oo kaleeto haweenka xeebalayela jooga ama magaalooyinka xeebaha marka hore loo yiqiin joogana iyana meelo way ka gedisan yihiin wax badan badan ay ka gedisan tahay haweenka baadiyaha ah ay ka gedisan tahay, iyo dhaqan dhaqaale gaar ah ayay leedahay; matalan aan ka soo qaadno, waxay leedahay shaqo ay qabato, waxay leedahay hab ay u shaqayso, waxay leedahay shaqada meel ay kaga Aadantahay, haddey taasu ariga iyo dameeraha qaabilsanayd tan waxaa guriga farshannimadiisa, gurigii dhisidiisa iyogurigii diyaarintiisa, carruurtii xanaanteedi, adigu waxaasay leedahay.

Walow innagu uu aad iyo aad u yaraa dhaqankayna magaaladu aad iyo aad uyar oo hadda soo batay, siduu hadda u badan yahay aan u badnayd, marka horeeto uu yaraa dhaqanka xeeblayda ama magaaladu ay yeraayeen ayuu isaguna dhaqan caynkaas ayuu ah lahaa. Marka anigu waxaan u iftiiminayaa mawduuca ma rabo in aan hoos u galgalo, waxaan doonayaa inaan qaybtayda ka qaato markuu furmo, marka innagoo saddexdaa aragtiyood u eegayna oo u eegayna haweenka soomaaliyeed qiimaha ay ku lahaayeen, marka inagoo saddexdaa dhaqan ku eegayna war bal aan saddexdii dhaqanba kala qaadano oo sidaa aan u eegno oo nin walbow haddee meesha kaaga soo toosto adlee waaye anigu dib baan u dhiganayaa warkayga oo Xaaji Maxamed Liiban baan u dhiibayaa.

X. M. Ee waa mahadsantahay Axmed Nuurow. Soomaalidu dhaqankeedu Liibaan waa rag iyo dumar iyo khibrinka lagu dhaqmo. Rag haddii la yiri wixii ku xigaa hee waa dumar. Reer aduunyana wuxuu ka koobnaa nin iyo naag. Sida ninku haddusan naag lahayn aan qoys lagu magcaabi karin, naagtana haddey nin lahayn aan qoys iyadana gooni loogu magcaabi karin. Markii ay labadoodu is helaan yaa waxaa lagu magcaabi karaa qoys, meeshaasaa qoys ka bilowday Qoyskaas. Sida badan, Soomalidu waxay ka askumantay baadiyo ee beled kama askumin, baadiyahaas ay ka askumantay waxay ku dhaqmi jireen beer iyo xoolo, xoolahaas waa geel iyo lo' iyo ari iyo fardo, wixii u wehliyahe waa oon dameerahaas, oo ayagu mihii la arko aan ku badnayn, laakiin reer aduunyo

oo Soomaaliyeed inta aw joogo iyaguna waa joogi jireen inkastoo looga kala dhaqan badan yahay. Waxaa muggaas haddii ay bilowday qoyskii waxaa la yiraah, haddii naagtluu Afo ayaa la yiraah, waxay oran jiray dadkaasi: "Afo iyo afartan ari ah aa la isku ogaa", waa looga badin karaa, laakiin nasiibkeedaa lagu fiirinayaa. Nasiibkeeda waxaa loogu fiirinayaa, haddii afartan loo xereeyo, asii bishaa bisheeda kaleeto qoys gerger leh ow noqon waayo naagtluu nasiib ma lahaa la yiraahaa. Haddii afartankaas in loo xereeyo bishaa bisheeda kaleetona gerger ow bixiyana gurugaas ow ka bilawday aa inuu afar mahar ninkii ku yeesho oo afar guri laga dhiso aa suura gal ahaan jirtay: waxaa ka mid ahaa sharafkeeda, dadku wuxuu oran jiray: "rag wuxuu isku soo dhaafaa ciidan naageed iyo caano idaad". Ciidan naageed cil duulaaya lagaagama darto, ciidan wax soo qabanayo lagaagama wato, ceel loo arooraya lagaagama wato, ciidankii ninku lahaa laba laabkiisaa guriga la joogtaa, hadday naagtluu ciidan leedahay caano idaad ninkaas xoolo u irmaan ee halaga maashado, nacfiga ay leeyihiinna dadkaagii aa kugu dhalay, mugaasaa waxaa la yiri: "ciidan naageed iyo caana idaad yaa rag isku soo dhaafaa". Hadduu caano idaad u irmaan yihiin ninkaasi, asay naagtiisu ciidan leedahay, adigoon caano idaad kuu irmaanayn ama naagtaadu naag ku ciidan dhameyn inaad ka daba tagtaa hee waa waxaan jirin. Haddana waxay oran jireen: "araddaa caana leh iyo wiilkaa ciidan leh waa nasiibkaa", ka warran.

Araddu caanay leedahay ilmaheedi abaydin ma aha, ilmahaa abeydin u ah, (abaydin waxaa la yiraahdaa canugga aan naaska u irmaanayn), caano lagu mirow rabaa, haddow ooyaba caano lagu qabtow rabaa, caana calooshiis ku baqow rabaa, canuggana wuxuu hurdaa haddii caano habarta ka nuugo hase lagu habay calooshiisu hadday caano ku baqaan oo ku garooraan muggaasow kaa hurdi karaa, maxaa yeelay laba iyo tobankii ceebood oo rag lahaa waxaa ka mid ahaa inuu habdiid yahay hurda diidna yahay, hadduu ninku waxaa la yiri: "laba iyo tobani ceebood buu leeyahaynin rag sidiisaba: laba dheregtay ku gashaa waa hab diid waana hurdo diidaa, habka ma qaato, haddowsan hab qaadan amuu kaa hurdaayaa canug baahan? Hurdo xajin ma hayo, habeenkaas oo dhan baa habartii soo jeeddaa", habartow ku dhibaa aa la yiri. Laba waxay ugu jirtaa ay ku gashaa tobani jirka waana beenlow waana baadi khatal, " war xoolihii lagu raacayay intee kuugu dambeysay?" "Meesha tan baa iigu dambeysay, halkan, guriga iridiisay joogeen". Meesha ay ku dhumeen kuuma sheegin ee isagu been buu kuu sheegay, waana baadi khataloo kolkii ugu dambeyday haddii la ogyahay waa la goohan lahaa, meel ugu dambeyday ma uu oga, waa ceeb, laba ceebood weeye, ciiduu ku dhibaahaa la yiraah haddana, beenlow baadi qasah tobani jirkaa labadaas ceebood lagu gartaa, afarow qabaa. Laba labaatan jirkay ku gashaa, waana baaddil badanyahoo dadka waa ku abyoodaa, waana bil ragax badan yahayoo waa laga adkaadaa, gabadha la dhalatay iyo hooyadaa isla hooya oo hooyin bilaaba, ileyn wiilkii la soo dilyee, nin ficiisi aa dilye, baadil badi iyo bil ragax, bili-ragax baa la yiraahdaa ninkii inuusan ficiisa iska dhicin karin oo bilaayada uu bilaaba oo aan ku meel gaari karin, waa laba ceebood, lix bow qabaa. Laba soddon jirkay ku gashaa aa la yiri, waa cir weyn yahay, citinna ma reebo, wax la siyo horuu ka laynayaa, oo waa cirweyn yahay, citinna ma reebo caqli ow isaga celiyo ma qabo, soddon kirkaa labadaas ceeboodna ku gashaa. Afartan jirka labaa ku gashaa, waana sahan gandhoob, waana sawa amaan, sahanka waa gadoobaahoo meeshii la yiri u soo sahmi xoolaha naqalow soo dhex, meel ka sokeysa inyuu tago ayuu yiraahdaa "meel heblay iyo meel heblay, illayn dhukii yaqaanaa ee, aan tagay". Sahan gandoob aa la yiraahdaa sooma

sahmin, sama ammaanaa waa yahoo gurigayaga haddaan galabta soo hooyaadaayi lama dhaamin, yuu yiraahdaa, xooluhuu ku dhibaa oo caana ma leh, oo ciddii dhamaydaa u baahata. Laba waxay ku gashaa lixdan jirka, waana garii waan gиргирдиid, гунтow ku dhibaa, гарта ma qaato, "war waxaan aday kuu gar yihiin, oo waa xoolihi gartiisa laguu saaray, oo waa wixii la qaybsaday ee qaado gartaa", ma qaato, gergerdiidna waa yahayoo xoolahaas bixin mahayo, xooluhuu ku dhibaa oo gargarkii tolkaa xoolihii laga bixin waayo waa baaba 'hayaan. Laba todobaatan jirkay ku gashaa, mergiyaa ku engegay oo naagtlu ku dhibaa, labadaas mar haddii toddobaatan isagoo jiro naag ay ku xiran tahay marna furimahayo, "war iska fur naagta wax uma tarayside" "maya macaadahlaahi inaannan furaynин" sidii berbow ku boodayaa, taasna naagtow ku dhibaa, oo laba iyo tobankaas ceebood uu leeyahay.

Marka "aaraddaa caana leh iyo curadkaa ciidan leh cawaysaa ka wad" haddii la yiri, haddi curadkii ciidan leeyahay, asi araddii ay caana leedahay, in aad nasiib leedahay aa mahaas ka muuqatoo, caanihii naagtaas cunugeeda la siin lahaa cidday ku soo noqonayaan, adooga la siiyaa, canug wax loogu badiyaa, marti meel wax loo dhigayaa, haddee canuggii habartii aa ku aadda, laakiin haddii habartii caano lahayn wax dhigmaaya ma jiro, cunugaas abaydinka ahaa lagu tarayaa. Haddana waxaa la yiri, isla meeshaa, " haddii rati xoog la lihi ma geel la'a, oo waa geel yartahay lama yiraahdo. Nin wiil fiican lihi ma tol yara, nin naag fiican lihi ma nacfi yara". Naag fiican oo xil kas ah oo ruuxii imaaahaya iyo waxa jooga u kala hagaajisa haddii aad leedahay ma nacfi yarid. Wiil caaqiba leh oo dhaamiya, oo cidda og, oo shirka taga, oo adooga warkiisa maqla, oo xoolaha dhaqa, oo maamulka yaqaan haddaad leedahay ma tol yarid. Ratti fiican oon biyaha dadin, hilfaha la buubin, oon is dhimid lahayn, oon weejimada u soo degdegim, oo baxsan, oo waqtigaad rabto guriga agtiisa kuu daaqaaya, waxna kuu qaada hadaad leedahana ma geel yarid. Moggaasay waxay yiraahdeen: "war nin ratti fiican lihi ma geel yara, nin wiil fiican lihi ma tol yara, nin naag fiican lihina ma nafci yara", ayagana sidaa naagta wax garadka ah tilmaantaa fiican ayay leedahay, isla markaa haddana naagta fiican oo gaarida ah, oo farsamada taqaan tolku waa ku soo jiittaa, waa meeshii lagaga maahmaahay nimanka gobata ah, oo martida ah, oo socda yaa waxay u yimaadeen naago, raggii majoogo cidda biyo ma qabto, idana lama hayo, martida idaa loo loogahee, maxaa yeelay, neefka idaha ah haddii la loogo hilbihiisa haddii lagu shubayo weelka lagu ridayo ma dhawaaqdo laftu, ma dhawaaqdo, oo hilib baa ka sokeeya, laakiin neef ari cad ah, hadduu si kasta u buuran yahay, haddii weelka lagu gurayo qab! Qab! Qab! Aa ka yeeraysa; neefka idahase: "bug! Bug! Bug!" in ay ka yeerto maahee ma dhawaaqdo.

Naagihii waa hadleehoo waxay yiraahdeen: "ikhyarray waan raagnay oo rag la'aanaa leh, waa solay oo biyo la'aanaa leh, oo waa soo solnay, waana ari cad oo ido la'aanaa leh". Saddexdaasay isku xijiyeen, waa xilkasnimo, "raggaa idin keeni lahaa oo rag ma joogo waan raagnay oo rag la'aanaa leh, asagaana wax soo dedejiya, waana biyo la'aan oo waa solay, oo haddan biyo hayno waa soo karin lahayn, waana ari cad oo ido la'aanaa noo leh", xilkasnimaa la yiraahdaa meeshaas waxaa ka muuqda. Marxabba, naagtii fiicnayd oo waxgaradka ahayd yaan daba joognaa weli. Hadday naagtlu wax garad tahay martidu weel bey u leedahay, ilmuuhu weel bay u leeyihiin, cabbaha gurigu weel buu u leeyahay, martida weel bay u leedahay oo wixii martida la siin jiray meel lay ka yaalliiin, ugama darna, wixii ilmaha lagu korin jirayna meel bay u yaalliiin ugama darna, ninka guriga leh oo u aabaha ahina wixii uu ku

noolaan jirayna meel bay u yaalliin, isagana darna. Maxaa yeelay, wax isdhex yaacaya oon kala duwanayn hadday wixii noqdaan, ee martidii soo hoyato, ilmihiina wax rabaan, ninkii guriga lahayn wax rabo, asan qof hayaagsan ayan joogin, waxaa suuro gasha, wixii ay soo agdhigtay inuu yirahdoo "martida ka xiiibel", haddii martida uu ka xii bel uu yiraahdo, oo uu xaabiyo wixii martidii uu ag geeyo, ilmihii oo aan wax la siimin waa dhawaaqayaan, oo martidii waa xishoonaysaa, oo si ay wax ku cunaan ma yaqaaniin. Haddii naftu ay haydo oo uusan isagii meel wax loo dhigo uusan ogeyn ilmihii in uu naxaa joogta waqtii aan waqtii ahaynna meel uu wax ku kala qaybiyana uusan joogin, inuu yiraahdo: "ilmihii yaa kaa qadayee, ilmuhi yey kaa qadin ee, wax u reeb". Mar buu isagu is yiraahdaa: "adiguba naf baad leedahaye meeshan Alla qabay baa joogta ee qof wax kuu reebay lama arko ee meel bal wax dhigo, adigu". Oo hoosha hadday isagu noqoto sow wax u qabanayo ma yaqaano, laakiin qof wax garad ihi haddii ay joogto ilmihii awaley wax u reebtay. Aabiihina meel wuxuu yiraahdaa, qiiimo guri taal oo uu isku dhaqmo qabiilana ay ku noolaato marti inay ku soo jiidato, ninka guriga lehna uu ku noolaado waa qiimada naagtii ay leedahay, ee haddeynaan qiiimo lahayn intaa wax alla iyo wax kale kama noolaan karaan. Hooyada guriga joogta oo Soomaali ay ku dhaqmi jirtay ee nin rag ah magaciisu noloshiisa naag kama horreyn. Nin rag ah magaciisu waa naag: wuxuu yiraahdaa ninmaa inya loo yimid yuu cawadii dadka sooryo fiican u dhigay, maseggo inta la cuno oo soor ahaan loo cuno, masaggo wax la fiican ma jiraan, masaggow kariyaa naagtiyaa tuntay oo xansharisay oo soo karisay, biyo yaa la keenaa waa lagu kariyaa, "war yaa u tagteen?", "hebel baa xalay na sooryeeyay", hebelkii ayaa magacii siya, masagadii magacii ma haysato; naagtii xansharisay oo tuntay oo soo suubisay ma haysato, caaniihii iyo subaggii lagu daray ma haystaan, biyihii lagu kariyay ma haystaan afartii la isku suubiyay iyo qofkii soo suubiyay magacoodii midna laguma arkee, "ninki hebel ahaa na soo sooray" yaa la yiraahdaa. Nacfigii la cunay iyo qofkii isku soo hagaajidayna magacii ninkii yaa ka qaataay oo la fiday, sidaas ayaa Soomaalidu dhaqankeeda uu ahaan jiray.

Haddii naagtaa la waayo oo reerkaa uu waayo, oo meeshii baali naagta la yiraah gabadhii gabyagaahayd oo semen gabaga "suuban halable" la oran jiray, ninkeedii yaa xoogaa ka caray oo ninkeedii bay u timid oo, way u galiintay, galiintii wuu ku diiday, gurigii bey ku noqotay, markii hore maro oo qayli ah ayay soo qaadatay, waa u timid, oo waa la hadashay;

“ Islaw mood ugaasyada galbood sidooda u nuuraana Orahdaan ku iri Khayre baan kaga amaan keenay, Afsamaanna waan kugu dari iibna ka cibeyso. Haddow ka maqli waayay waxay ku tiri: Sidii maqeger maqaar loo gilgilay goohu waa aniga Waxaan kuugu gaylalahayaa gacalo awgeede Inaan baali goonyaha madow aqal laguu geynin Nabsi soo gudaan leeyahay, ee ha igu gacan sayrin. Oo afkaa la iskuma rabee taabo qacanteyda.”

Gacanta ka saartay, ninkii saasay ku qabsatay oo ku geysatay. Inaan baali goonyaha madow aqal laguu geynin, haddii baali goonyaha madow aqal loo geeyo qof ka soo noqahayda lama arko, mogguu camashoodana iyadana goonivav u camashoonaysaa. Jaakijin wax qarad nimadji waxay keentay

"ninkaaga oo baahan ama camal qaba cawa haka seexan", qaybgalnimadii taasay keentay.

Waxaa jirtay naagaha xilkasta ah, nin la degay ciddisii ciddii gabarta dhashay yuu la degay, caraa isku qaadday, xarig jaga ah yaa intuu labalaabtay uu ku qaataay naagtii Bash! Sidii jeedal buu u dhawaaqay, in la soo ordo sow ka yaabi mayso, markaasay tiri: "War hee dheh, war inkaar miyaad qabtaa?" War lo' sac ah ul lagu dhiftay, xarig jaga lagu dhiftay caana dambe laga lisi maayee, saca ha iska dilin, anagana hanacaana tirin. Ciddii meesheedii yay iska joogtaa, dubka haraggii buu raacay, intii dhogorteeda ay kala mid noqotay mihi xariggii diiray. Maradeydaas garbahaada kamay qaadin naagtii, saa, ciddii bey la degantahay inay ka qarisay rabtaaye, haa, wax kasnimo saasay ku gaartay, naagtii waxgaradka ahayd saasay reerkeeda ku dhaqi jirtay, naagahaas waaye naagaha lagu soo dhaqmi jirayoo tilmaan bixinta laga rabaa, maxaa yeelay dhaqankan kaas waa naagtii, ninkii caraa ku qaaday isaguna wuxuu yiri: "haweenka intii ka dukiya in aan an gacantayda kugu qaadan yaan dhaar Ilaahay ku maray, saddexda igaga furantahay haddii aan gacanteyda kuu qaado", maxaa yeelay waan gartay in meesha ay ayadu kaga joogtay, ceeb buu dabaalan lahaa.

Mugga dhaqanka naagaha, sidaas ay Soomaalidu u waxaysmi jireen, naagaha inayan dhaqan la'aantiis iyaga la'aantoodu aanay lahayn, ninkii hadduu duulo, hadduu safro, hadduu socdaalo. Ninkii hadduu duulo, duullaan baa jiri jiray, hadduu safro, safraa jiri jiray hadduu socdaalo, socdaalaa jiri jiray. Geela iyo ariga iyo lo'da iyo ilmaha, afartaas iyada ayuu ugu tagi jiray. Gerigi kii loo doono gunta gergerkeedii iyadaa bixida, dadkii soo hoyda, hoyaadkii la hoyan jiray iyo sidii loo xormayn jiray iyadaa xormaysa, ilmihi korintoodana iyadaa korisa, dhigaalkii adoogana haddii loo yimaado wax intii bil ah lagu noolaado oo xilka lagu bixiyo abliila ahaan meel ayay u dhigtaa oo ay u aali jireen. Markaas wuxuu u imaanaya eegeeli oo dhaqan, arigii oo dhaqan, lo'dii oo dhaqan, ilmihi oo dhaqan, tolkii oo dhaqan, oon eed sheegabayn, gurigii oo dhaqan. Intaas naagta gurigay ka dhalan karaan. Soomaalidu markaasaa waxay yiraahdaan: "haddii la dhimalaayana naagtluu ha dhimato, ninkaay ilmaha u roon, haddii la bukanayana ninka ha bukado, naagtaa baanta ku roonee, oo intaas inay isku xirgadaanto oo soo dhaqaaleeyo oo ninkiina baaniso naagtluu waa tuwaadada, laakiin naagtluu haddey bukato ninku ma baanin karo. Haddii la dhimalaayose reerku yuu magac beeline naagtluu haka dhimato oo naagkalaa guursahaya ninkuye. Haddii la bukahaayana ninku ha bukado naagtaa baanin kartee, saasay iyadana yiraahdaan, waa la arkayoo, wax la arkay weeye.

Naagtii haddey caaqiba leedahay, oo qof caaqiba leh ay tahay, ilmaha ay dhashay waxay ku talisaa inay ilmahaasi madi noqon oo ninkaasi naag kale ay la qalqaalisaa, oo ilmahaasi ay walaalo yeeshan, naago ninkii ka joogi waayay oo "naagta hebla ah caaqibay leedahaye guurso" yiri yaa Soomaali lagu arkayoo ku badan oo bah tacbay, ee bah labaad tacbay, ee bah saddexaad tacbay, oo saddexdaas ka dambeysay ilmahoodii iyo ayada ilmaheedii afarta ee iyada hooyo u wada yaqaaniin. Ninkuna haddow naagtii arkay owsan naagba u aqoonin ee uu u yaqaano cidda hooyadeedi. Naagtii Illahay sharaf u yeelay oo caaqibo u yeelay qiimada Soomali gudaheeda ay ku leedahay wax loo dhigo oon diin iyo iimmaan ahayn ma jiraan, waxa la mid noqon karo iimmaanka iyo diinkaa ka jira, haddii qof caaqibo leh ay tahay. Rag badan yaa jooga ama wax ka arkay ama wax ka maqlay oo haatan iiga dambeyn doona, laakiin meelihii aan ka suuraynayaa hadal lama dhamayn karo waa intaa Axmed Nuurow.

A. Nuur Waxaan u sii gudbinayaa ninka la yiraahdo Cabdi-Dhega weyne oo saf bey ku socon doontaa, Dhegaweynow bal adiguna qaybtaada ka qaado.

C. Dh.W. Mahadsanid Axmed Nuurow. Aiguna kuwan baadiyaha intii ha la iga kaarikaysanaa hala iiga aqoon batee intii aan ka garanayo oo aan ka arkay waxbaan ka sheeg sheegayaa. Qiimaha naaguhu, waa sidii Xaaji Maxamed Liibaan u sheegayoo, waa badanyihii, reerna waa naag buu ku dhanyahay ee reer kale ma jiro, iyaguna sida raggu u kala qiimo badan yahay bey kala qiimo badan yihiin, isma baadi raacaan, waxaana la yiri, laba nin yaa intayn guursan la kala saari waayay ragnimadoodii oo ninkaasaa raganimo badan iyo ninkaasaa ragnimo badan la isku hayay, maanta guursadeen ee reer yeesheen yaa la kala saaray, waxaa loo kala saaray labadii nin ninkii nin kama raganimo liidan ee waa ka naag fiicnaaday, naagtisa naag ka fiican buu guursaday oo weligiis gaari maayo, marka raganimadii ninka halkaasuu kaga heray oo la yiri hebel baa fiican, kamana fiicninee isku mid bey ahaayeen ee waa ka naag fiicnaaday, taas waa la arkay. Mid kalena waa la arkayoo waxaa la yiri markay abaarta ina hesho ninka iyo awrka iyo jiilaalka reerka waa ku legdamayaan oo way isku haystaan baa la yiri, marba kii naagtua raacdaa u adkaadaa la yiri. Haddey naagtua naag xun tahayna oo abjed ka tali oo ariga doonka ah kala doomin weydo, oo cunada caruurga iyo ninka iyo waxba saatu weydo, oo ka weyda ah cawska u soo guri weydo oo reerka ku xaddiyi weydo, jiilaalkii waa ritaa reerka. Awr adag iyo naag wannagsan ninka leh jiilaalku wax kama qaadaan, sida qaalibka ah, awrka iyo ninka iyo jiilaalku reerka waa ku xarbiyayaan baa la yiri ee marba kii naagtua raacdoo yaa adag. Haddey naagtua intaa keeni weydoo oo naag xun tahay, wixii awrkii iyo ninkii tarayeen waa biyo cir dhaanshay, haddey naagtua naag fiican tahayna, oo ku raacdana reerkii waa hagaagay. Ninba ninkuu ka naag fiican yahay horta waa ka fiican yahay, maxaana yeelay kan iyaga waxtarkooda ah, marka aan u soo noqdo, naag walibana iyadu waa ninkeeda, ninku marka uu ka tegayo reerka naagta ayuu balaminayaa oo wuxuu leeyahay: "naa martida reerka timaada magac xumo ha iisoo jiidine ninka rag yay ku qadin", marka hadduu balamiyo uu yiraahdo: "martida reerka timid magac xumo ha ii soo jiidine yay ku qadin", naagtua wey ku dhiirranaysaa oo naag aan caqli lahayn hadduu iska gaaban yahay oo ninkeeda sidaa u balamiyo aan martidii ku qadayn oo tolkii ku qadayn oo balantiisa yeelaysa saasay tahay, hadduu ka tago oo marti ay naag rag tahay oo fiican oo martidu ka qasho oo reerkii wax ka siiso uu ogaada, oo hadhow kula dagaalamo ku dilo miyay u noqonaysaa? Horta naag waliba ninkeeda waa la socotaa, oo hadduu ninku nin xun yahay oo martida wax u qasho oo wax u sameeyo ee neefkii u qasho oo hadhow ninku nin xun yahay oo uu kula dagaalamo meeshii xumaatay oo naagtii ku dhiirran mayso, hadduu kula ballamuyo oo yiraahdo martida oo reerkama ha ku qadin, tolka iyo martiduna, naagtii wax uu baray weeye oo, naag walba ninkeeda wax bara.

Ismaaciil Mire waa tii uu gabyay ee lahaa
Markuu ka socdaalayey: "Naagyahay martida yay dibjirin, timi duleedkeeyni
Naagyahay markay duuraha tahay (jiilaalkii bey duuraha yiraahdaan) dabac
wankaad hayso u qal
Haddaad heeri durduur ugu daroo dooriga u raaco caanaha
Naagyahay iblaysnimo dirsaday gogosha ha u daadin"

Waa kii gabyo saas ah farayay, naaguhuna ragga waa barayoo, naag waliba ninkeeday ka qalin qaadaana waa la yiraahdaayoo, ka idaad haysataa, mid iyada si Eebbe u dhalatayna waa jirtaa, waa kala qiimo badan yihii. Weelka markay tolayaan iyagu ta qiimaha badan waa yaqaaniin. Markay hunka joogaan la soo doonanaysaayoo hebla iyo heblaan u geysanayaa bey oranaysaa, hebla u sheegaysoo oranaysa, naa saa u galoo saa u galoo, waa ka qiimo badan tahay oo tan qinaha badan iyagu waa yaqaaniin. Marka caruurtu ka xanuunsanayso ee ka bukooto, heblaa taqaan sida caruurtu loo gubo ama loo dabiibo ama loo daweyyo oo, hebladii bey la soo doonanayaan; "helaay ilmihii waxaas baa iga haya ee eedo sidow galaa" bay leedhay, "naa ilmaha saa u gal oo saa i galoo, halkaa ka gub oo, cudurkaa hebel baa hayee saa u gal" bey oraynaysaa. Waa kala qiimo badan yihii sida rag u kala qiimo badan yahay bay u kala qiimo yihii. Siday taladu isugu soo doonanyaan bey iyaguna talada sancada isugu soo doontaan ee wax aqoonta isugu soo doontaan, wey isu yimaadaan oo islaamuhu, gabdhaha marka la guursado iyagaa wax ku beera oo waaniya, marka ninku ka baxay u soo daba martaa: "naa waa maxay gogoshaan, naa waa maxay sidaad wax u qabatay, naa ninka waa maxay weelka aad wax ugu dhigaysaa". Naagta hooyada wanaagsan lihi waa la jareeyaa oo iyada oo qiima laga soo saaray yay noqotaa oo wax u sheegtaa: "naa gogosha saa u dhig, naa waa maxay sidaa u marsantahay marada u xiratay, naa maxaad weelka u culi weyday", naagta hooyada fiican lihi maba xumaato. Tan kale qiimaha, naagta qiimaha lihi, gabadheeduna waa ka raacdhaa yaa la yiraahdaa. Raggu waa ka maahmaalideen oo waxay yiraahdeen: "inta kale haddayan hooyadeed noqon naagtut shan dhalkay ku noqotaa" baa la yiri, oo hooyadeed ku soo baxdaa, haddey intii kale ku soo bixi weydo; naag qiima lihina waa nimco Alla ku siiyay. Saddex: nin maalin ma gaahdid baa la yiri, ninna weligaa ma gaahdid baa la yiri, ninna sannad ma gadhid baa la yiri, nin maalin ma gaadhid baa la yiri, colaadaha waa tii la diidi jiray ninkii kaa faras dheereeya maalintaa ma gaadhid baa la yiri, kaagiyyoo meel dambe soo ciririf leh buu dhacsanayaa oo wax waliba kaaga horreynayaa, ninka kaa faras dheereeya maalintaa ma gaadhid baa la yiri. Ninna sannad ma gaadhid oo dhereg beyleed nin tobantasho kaaga horreeyay sanadkaas oo dhan ma gaaraan xoolahiisa baa la yiri, oo waa xilligii deyrta buu sitaa. Ninna weligaaba ma gaadhid baa la yiri oo waa nin kaa naag fiican, oo weligaa gaari maysid.

Marka naaguhu qiimahooda Illah un baa koobi kara sida wax loogu sheegi karana. In yar haddey tiraahdo ariga baan lisaayaa amaba meel baan qabanayaa oo ilmaha kuu dhiibto ma hayn kartid, adigoo leh Illahow yaa marlee kaaga keena yey kuu imanaysaa. Markaasay iyadu ilmihii iyo aertii iyo reerkii isku daraysaa iyadu. Marka horta waa wax Alla inoo cabiidiay dee waxaan wax ka badan, reerna waa uun naag iyo awr iyo nin. Hadduusan naag fiican lahayna waa tan is wareysanaayoo oo isma keeno, "war bal ka warran" baa la yiri, "war iga daa kubka iyo bowdada baan ka jabee", inuu yiraahdo khayrka iyo khir xigahaba waa ku dhaafay oo la ogaaday oo isagu hadduu qariyo la yiraahdo: "war ragannimo ninkaa helaya naagtii heblaan ugu horreysay muxuu ragga dheeraa! Naagtut ragga ku dhaafaye, ileyn ilma adeertu way is taqaanaa, muxuu dheeraa naagtut ragga ku dhaafaye?" In la yiraahdo ninkaasu nin rag buu ahaaye naagtaa hoogtay, nin rag uu dhaaye belayaa Alla u geshay, habeenkuu naagtaa guursaday burji iyo beer iyo ragnimo ugu dambeysay in la yiraahdo oo uu dhulka ku galo iyo inuu kor uga kaco labadaa mid weeye. Raggii horena waxay yiraahdeen; faras iyo naagaa duuli jiray, "faras iyo naago waa

hoodo. Faras baad sameysatayoo, neef baa waagii hore duuli jirayoo, waxaasoo waxba kama haysid, ayaantaas burjigaaba kaa xumaada, mid baaba jiraysataayoo hoodie miiran weeyoo maalin waba waad ku soo heshaa, haddee meel Allaaliyo meeshaad marto guul baad ka keentaa, marka faras iyo naagi waa hoodie.

Naag baad guursataayoo habeenkaasaa reerkii wuxuu noqday oo dab dhagax lagu dhuftay oo, kor inuu u socdo mooyee hoosba uusan u soo noqonin hoodaheeday wadataa, oo faras iyo naago waa hoodie yiraahdaan. Marka ragnimada naaguhu saasay u kala roon yihiin, hoodaha llaahay u abuurayn saasay u kala roon yihiin, haddey naaguhu la guursado, oo midba waa sidii Alla u abuuray, waa tii ina Cabdulla Xasan yiri:

“Naagtii basari ah aan llaah barin waxoogaana
Baalidu siddi habar haddey boor ka kici weydo
Gaari baxana inaan la bisleyn ba’ay yaa u sheega.”

Waa kii markuu gabyayey uu yiri. Marka naagtutu reerka haddey la hadhana ninkaasu weligii kama soo kaco, oo reerkuba reerka kama soo kaco. Haddii naag fiican reerka Alla gelsho oo kor u qaaddana, waa taa labadii nin ee la kala saari waayay, markay guursadeenbaa ragnimadoodii la kala saaray, ilaa iyo intay guursan lakal saari waa, markay guursadeenbaa mid naag fiicnaaday, kii baa la yiri hebel baa ragnimo fiican, kamana ee waa ka naag fiicnyahay, marka anigu inta aan waxyaabahaas ka sheeg sheegay intaa un baa ka mid ah hallaga qabto.

Ax. Nuur/ Ee aad iyo aad baad u mahadsantahay, waa ruutaayo, haweenku sidaynu u arkaynu bulshadayna Soomaaliyeed ama bulshada reer guuraagu ay u arkayso waa sax oo Dhegaweyne iyo xaajiga hadalladii ay iska daba dhaheen aad iyo aad ayey cabbireen ama u muujiyeen. Nin gabyay wuxuu yiri:

“Dumar moogi daa’ ima dhashy iyo doob kolkaad tahaye
Waxaad daahirkood garan qolkay kula gashaa
Haddaasay dambas siib gaariga xishaa lagu doob galay”

Gabayga doob galuu jiraa moodayaa.

Marka aad iyo aad ayey qiima u leeyihiin. Haddana, inkastoo aan jeelaan lahaa, xoogaa waxaad mooddaa waxaynii inay sheeko noqdeen, meeshana Digshineer baa loo baahan yahay, warkaynu aad baynu isu daba qabanay oo nooma nadaamsana. Anigu waxaan oran lahaa hadba waxaynu ka hadlayno aan xaddadanno, oo wax gaar ah aan ka hadalno, matalan magacyada gabdhaha loo kala yaqaan, sida aan haweenka u qiimayno, maxaa jira magacyadaa lagu qiimaynaya, matalan waxaa jira gaari, rag ku sowran, baali, bila, goombaar, dabcaleyda, magacyo noocyadaas oo kaleeto ah oo aad iyo aad u badan, kuwo fiican iyo kuwo xun kuliba leh, waxa noocaas oo kale ah inaynu saa u xadidno, mid waliba dabcaleyda, maxaa la yiraahdaa saasaa la yiraahdaa, gaarida saasaa la yiraahdaa, caynka iyo caynkaa saasay tahay..... . Maahmaah maxaa laga yiri, oo suugaantii maxaa laga yiri. Anigu waxaan jeelaan lahaa inaynu saa u wadno, laakiin hadda siduu nagu bilowday wuxuu ahaa ayaynu maanta u wadan doontaa.

Haddana waxaan u gudbinayaa ninka la yiraahdo Salaad Dhegeweyne.

Salaad/

Mahadsanid Axmed Nuurow. Horta maalin walba hadalka hortaydaa la layslaa, marka anigu saddex waxyaalood oo yaryar ah yaan ka hadlayaa. Horta anigu hadalkiina sidaan u gartay waa igala fara batay oo madaxayga waa ka weynaaday, anigu bal hora saddexdaa aan ka hadlayso: mar naaguhu waxaa weeye xaggey xushmada kaga jireen? Maxayse qaban jireen? Maxay gurigooda ka suubiyaan? Anigu waxaa saddexdaa ahayn taaban mahayo hora, oo gudbi ma hayo. Horta ha igu horaysee naaguhu marka ay gurigooda joogaan; ama gaari ha ahaadeed ama goombaар ha ahaadeen, naaguhu shaqada guriga yay iska lahaayeen, inagu hadda waa waxa aan anigu ku dhaqmayo ee iska gartaa, illeyn raggu hal dal kama wada imaanine. Guriga shaqadiisay lahayeen, udub bey soo goyn jireen, raar bey sameen jireen, dhiil bey toli jireen, haan bey toli jireen. Guriga shaqadiisa yaa naagaha yaa naagaha shaqodoodu ahayd. Waxa shaqada ragga ahna, sida aan anigu caradayda ku garawsaday, wax ragga shaqadiisa ahna faraha may galin jirin, naagaha shaqodoodu waxay ahayd gurigeeda, gurigeeday ku koobnayd, markaasaa lakala duwaa oo yacnii waxaa loo kala duwaa: gaari waa naagta la jecelyahay oo qoyskeeda, laakiin tala rag iyo talada dadka midna ma gasho, haddey gaari tahayna dee gurigeeday gaari ku tahay. Hadday goombaар tahayna gurigeedaasay goombaар ku tahay oo midda aan waxba qabanin ku tahay, ma ahee in tala rag annaga xaggayna naaguhu waxba ku ma lahayn, mana geli jirin, yacni haddii aan ku tilmaamo oo aan aniga idii ku sheegana been baan idii sheegay. Naaguhu naag bey ku siinnayeen taladana waxba kuma ay laheen, talada waxbay ku lahaayeen oo ninkeeda iyo gurigeeda iyo ilmaheeda iyo wiilkeeda taladaa ay wax ku lahayd, talada kaleete naagaha, annaga carradayda, waxba kumaba lahayn. Horta taladu naaguhu waa sidaas, wax qabadkooduna wuxuu ahaa ariga, guriga ama dhismihiisa, dhigta, wax dhig la yiraahdo oo ay sameeyaan, oo guriga muxuu ahaa haddii la gelaayo lagu dhiso, bahal udhey la yiraahdo, dhiil, haan, oo waa iska dhici karta annagii oo Soomaali ah ninba inuu si u yaqaan baa dhici karta, mid la yiraahdo toofte, waxaas oo dhan wixii kor loogu keeno oo aan annagu sameysan aqoonin kuma aanan darin, oo waxaa ka mid ah: digsigi, annagu waxaan ku dhaqmi jirnay oo waqtigii hore soo gaarnay geed la yiraahdo dheri oo la dhoob dhoobo, kaas laftirkiisa dad oo qaas ah inkasta oo uu dhoobi jiray ayagu laftirkoodu waa dhoobi jireen, waxba beeni jiray, guriga qoriga ayaday soo gurata, dabka ayaday shidata, naagahaynu haddee guriga bay saa ugu shaqayn jireen, waa shaqadii guriga. Midda ee talada ah, talada waxba laguma dari jirin, → talada ragga ayaa iska lahaa, iyadu hadday talo leedahay ninkeeda iyo wiilkeeda iyo wixii walaalkeed waxaas oo talo hoos ah ayay leedahay, iyadu maahee talo kale maaha, taasna intaas ayaan iyadana kaga harayaa, waxaa kale oo jira naagaha waa badan yihiin waxqabadkoodu, waana kala fiicayhiin mid waxaa jirta dhaamisa oo dhaanka dhaamisa.

Wejiga Labaad

Salaad

... ... waa naagta gurigeeda aan waxba qaban karin oo dhaan ma gasho, xerada si fiican uma samayn taqaan dhiilaha ma toli taqaan, wax farsamo ay taqaan lama arko oo goombaар baan niraahnnaa. Gaarida waxaa la yiraahdaa naagta dhigaha, dhiguhu waxay u kala baxaan saddex cayn annaga carradayada qabax kuwaa la yiraahdaa, kuwo waa geedo qurux badan oo lool

baa la yiraahdaa, naagta inta haragga jeexata oo haraggii meged gelisa oo geedkaas ulihiisu waa yar yar yihiin oo ulo yar yar gelisa oo ku madha ee aqalka haddii duqowdu timaado ayan ka baxayn oo la daawanayo, dhigahaas loolkaa samaysa gaari baa la yiraahdaa. Dhigta qabaxa ahna kuwo ka sii wanaagsan tii samaysa, dhiilaha marka la tolayo mid waa la xardhaa, oo inta markii mudac bay qaadanaysaa geed la yiraahdo mudac oo yar oo wax lagu mudo, mudacaasay qaadanaysaa oo waa ku mudaysaa, waa maroojinaysaa, waxay maroojinaysaa geedka iranka ah geedkaasi qurux miiran buu hadhow ku soo baxayaa, dhiisa carar ku dhufato, dhiishaleel geed la yiraahdo ku aleeleysyo, naagta gaarida ahi oo aleelayso ayey waxay ka dhigaysaa eesh-calaa! Guriga ayada keliya ma ahee faraq geed la yiraahdo u yeesho intaas la'eg baa saas guriga loo wada fiirsanaayaa oo markaasaa waxaa la leeyahay "gabadhaan ina hebel hebel ahi waa gaari", raarka waxay ka dhigaysaa geed la yiraahdo marriin oo mid hogaa la yiraahdaayoo, midba magac baa lagu sheegaayoo, tobant magac oo waxaa la yiraahdaa feerxar, oo tobant cayn bay marriinka ugu dhufanaysaa carrigaa dee derin lama arkoo sida aad garanaysaan, gogoshiisu waa raar, raarka gogol baa la yiraahdaa, raar waxay iska leedahay weligii martida iyo ninka mudan u duuban oo gaar ay uga dhigto oo, raarkaasi gaar buu isaga yaalaayoo, naagtaas gaarida ah raarkaasaa ragga loo kala bixinaayaa waxaa la leeyahay: "ii! li! li! War tanoo kale ma jirto", haruubkeeda iyo dhiisheeda tan ba geedba geedkuu ka fiican yahay bay soo guraynaysaa, oo geedaha baadiyo waa kala caraf badan yihiin, oo dhiilaha lagu culaa, qaar waxaa jira barafuun aad moodayso marka weelka lagu rido oo halkaa la dhigo ayay ku culaysaa.

Middaan iyada ahoo goombaarta la yiraahdo dhiishiisa ma culan taqaan, dharka ma dhaqan taqaan, raarka marriin kuma waxayn taqaan, dhigaha lool iyo qabax waxba uma kala duwan karto. Wax uun bay sidaa ku tiraahdaayoo oo aqalka meeshaa ku waxaysa, taasna goombaar beynu niraahnnaa, oo anagu naagaha labadaas ayaan u kala saarna. Gabdhuhu marka inamaha yihiin laftirkooda waa la kala yaqaan. Middii marka ay ragga aragto oo dhabbahan marayo waxay istaagaysaa ama geedkaas ayay shishay ka maraysaa, oo waa mid xishood ku ba'day, middaan iyadana waxay yeelaysaa raggu inuu meesha marayo iyo in kale ma kala ogoo, raggay iska hor taraaraysa. Markaas hore ayaa gabdhaha la kala ogaadaa, oo marka ugu horreysa oo ay tobant jirka yihiin tobant iyo laba jirka yihiin yaa la kala ogaadaa, xishoodka iyo waxqabadka iyo markaas horay gabadhu waa doonantahay tobant iyo laba markay jidho, tobant iyo saddex markay jidho waa doonantahay, waayo marka horaa la kala yaqaan, mida xishoodka badan leh ama wax waxqabadkiina waa lagu kala yaqaan, xishoodkaa waa lagu kala yaqaan. Naagta aan xishoonin oon ragga ka xishoonin ama habarta la dirirta, ama wiilka la dirirta, oo dagaalka badan leh waa la yaqaan oo waxaa la yiaahdaa "war tani waa dafo oo waa inkaar qabtadii xuubsatada", baa la yiraahdaayoo hadhow say ku guursataa waa dhib badan tahay.

Gabadha xishoodka badan leh ee edebta badan leh oo wax qabanaysa oo wax qabadkeeda la arkay, haddii cidda loo dhaaminayo dhaanka dhinac ka gelaysa, haddey ragga xilka ka mudan aragto xagga tagayso oon la arkaynin, oo haddii guriga ay joogto aanba la moodaynin inay guriga joogto oo hadalkeeda aanba la maqlaynin, gabadhaas marka horeba shan iyo tobant ma gaadho, ka hor baa la soo doonaa, walow kaan gurigooda ha iska joogto oo xoolo ha laga bixiyo oo ninka xoolo ha iska urusado oo way iska joogtaa. Gubdhuhuna saasay u kala qiimo badan yihiin. Waxaa kaloo jira haweenka

waana la xushmeeyaa, maxaa lagu xushmeeyaa? Haddey haweentu fiican tahay oo qof xil kas ah tahay, dadka kala soocdo, oo ninka odayga ah iyo ninka dhalinyarada ah iyo ninka culimada ah ay kala soocdo, oo naag fiican oo la yaqaan tahay waxaa la yiraahdaa: "naagta hebla ah, hebloo kale ma jirto" laakiin talo laguma darsado oo talo ma ay gasho, laakiin waa la jecelyahay. Waxaa la yiraahdaa "heblo kale ma jirto, ninkaa hebel ah haweentiisa oo kale ma jirto, haweentaba hebla oo kale ah ma jirto" yaa la yiraahdaa, tilmaantaasay leedahay oo saasay fara u leedahay haweentaas.

Midda kale waxaa la yiraahdaa: "war naga daaya gurigeeda ma harsan karnee, weelkeeda caanaheeda ay ku dhigtay lama dham karo? Dhigaal markii jiilaal dhaco oo abaari dhacdo naagta gaarida ah gurigeeda waxay dhigtaa hilib la yiraahdo oodkac oo waxay suubisaa wax toban sano oo la haayo oo is sano oo lahayo, oodkacu kama marto naagta gaarida ah gurigeeda, oo inta marka hore inta neefka la gooyo oo la dareeriyo oo geedka la saaro oo markaa la jaro oo haddana subagga lagu dallaco oo subagga markii lagu qallajiyo dhir badan lagu daro bay waxay ku shubaysaa beytabad. Marka jiilaalkii abaari dhacdo oo naagaha kale wax waayaan iyadu kaasay soo bixisaa, walow kaana ay jidho mar mar ay geed yicib la yiraahdo inatay ku daraan, arlada oo dhan kama wada baxo laakiin yibictu iska jira, waxaa jira bahalka yicibta ma qayirmo oo waa ka sii fiicnaadaa waxaas oo dhan ay ku darto ayaa jira oo markii jiilaal dhaco oo wax la cuno la waayo ayay soo bixisaa.

Waxaa jira oo kaloo naagta gaarida ah sii dheertahay haddii maanta reeraha la soo aado oo la yiraahdo "maanta reeraha rag ma joogo" "ba'a sow naag hebel ma joogto? Noo geeya" baa la yiraahdaa oo naagtaasaa la aadaa, waa la tamadiyyaa sidii raggii oo kalay wax u soortaa, ninkeeduna waa ku ogyahay, bacdi isaguna waa ku sii tixgeliya, oo hadday doonto ratigay haanka ugu dhufataa hadday doonto rattigay qashaa oo ninkeeduna waa ku sii tixgeliya oo wax ku jecelyahay, oo isaguna kuma talinin.

Marka naagtaan goombaarta ahina sidaasay wax u hadheysaa aqalkana waxaasay ama qabashaduna sidaasaan anigu dee dhulkaan ku koray baan anigu ka warramayaa ee sidaasaan naagta goombaarta la yiraahdo u reebantahay, gabdhuhuna sidaasay u kala yihii marka bal Axmed Nuurow anigu awal waa la iiga war badnaa ee intaasaan ka gaaray.

A. Nuur/

War idunkuma yara war waad sheegteen, waxaan u gudbinayaa ninka la yiraahdo Daahir Afqarshe, intaan Daahir Afqarshe u gudbin ayaan xoogaa xasuusinayaa sii uu warka isugu soo ururo oo cilmigiisii tirada badnaa nagu sii daayo, kow. "Gabari waa meel xun joog" Soomaalidu waxay u tiri, iyo macnaheedu muxuu yahay? Bal horta gabareey meel xun joogey maxay u noqotay? gabari waa meel xun joog amaba waa goob xun joog, labadaa eraybaa waa la dhahaa. Waxaan kaloo ku weydiinayaa rag ku sooran, naagi waxay uga baxdaa saddex bay yiraahdaan: "rag ku sooran waa kow, reerkeed ku siman iyo rifa, marka bal saddexdaasna waxay ula jeedeen iyo macnaheedu wuxuu ahaa, waxaan rabnaa inaad noo sii faahfaahiso, ragguna waa ku sii noqnoqonayaa nin walbow adina ku sii noqo, waa kow. Gabari waa hoggaan oo iyadaa laba reer isku xirta, hogaanka sida ratiga iyo ninka isugu xiro ayuu isugu xiraa ayay gabari isku xirtaa, middaasna waxay ula jeedeen baan iyana rabnaa. Waxaan kaloo iyana rabnaa inaad wax nooga taxdo waxa la yiraahdo gabari waxaa weeye waxay la mid tahay xididka geedka uu hayo bey iyana qoyska u haysaa iyaduna. Baali erayga la yiraahdo maxaa baaliyow tahay, siideey ku siman tahay oo xadkeeda inaty legtahay. Goombaar iyadana hadda baa wax

laga sheeg sheegay iyadana madaxaaga ku soo celi. Dhabcaleeli middey yiraahdaan aqal-bila, naag aqal bila la yiraahdo ayaa jirta, gogof naag ay yiraahdaan ayaa jirta iyadana ma aqaan waxay ula jeedaan, miday yiraahdaan isukeen, maxay isu keentay? Ma dadkay isu keentay ma heesha bay isu keentay oo ma isku dirtay? Dhinac kastay noqotaa midday yiraahdaan cagareeb, naagta cagareeb la yiraahdo maxay tahay? Midday yoraahdaan geel xera ka kici ama geel xera ka didid ayay u baxshaan oo ma aqaan ma fool xumaa lagu sheegayaa? Wawaan kaloo rabnaa inaad noo sheegto waxa la yiri: "rag u roon, reer u roor iyo rixin u roon", ragay u roon, mid baa ragga u roon baa la yiri, midbaa reerka iyo caruurta dhaqaalayntooda u roon, oo ku filan. Rixin u roon mid baa la yiraahdaa oo ma aragtay qabiiladu ay sheegaan, qabiilkaa ayaa naag inoogu qabo ayay yiraahdaan. Af laac ama xuubsato, eraleyda naagta iyaduna la yiraahdo oo maxay eralay tiraahdaa, hooyo magaca hooyada la yiraahdo isaguna wuxuu doonayaa in la sii faahfaahiyo, hariifo hadalkaa halkaa ku soo qaado. Calaa-kulli-xaal warku kugu sii badin maayo meelahaayaan doonaynaa in aad warkaaga ama hadalkaaga iyo xigmadahaaga raggiinaan haray aad ka sii tix qaadaan, raggiinaan hadalka waad ku sii noqnaanaysaan kulligiina waan idinku soo celinayaa warka waad ku soo noqon doontaan, maxaa jira waqtidambe baa inoo dhiman.

Daa.
Af.Q./

Mahadsanid Axmed Nuurow. Hadalladaan aad i weydiisay dee wey badan yihiin oo lama kala xusuusan karo, laakiin bal marka hore raggi horena waa sheegeen haddan raadkoodi ku unto; reerna wax la yiraahdo nin iyo naag buu ka kooban yahay, ninkii weyn soo dhaafnay, haweenaydii beynu dabadeedna doonaynaa inaynu qiimayno. Haweenadii reerka dhismihiisa iyo hawshiisa weyn ayadaa leh, mar haddii hawshaa loo dhiibay sidaa ay u fara badan tahayna waxa laga sheegaa af laguma koobi karo. Hooyo waa jiilatay wixii laga sheegi lahaana waa bateen, ayadiina nooc nooc bey noqotay, sida ragguba u kala sareeyo ay ye ayagiina u kala sareeyaan oo u kala qaymo badan yihiin oona isu gaari karayn waa yahay. Wawaase la oggolaaday reerkii tanaaday ee horay u marayna sababta inay haweenayda tahay; reerkii hoos u dhacay ee harsan ee baaba'san ee muuqan waayayna inay xagga haweenayda tahay ama nasiibka ha ahaato ama tacabka ha ahaato, si kastaba ha u dhacdo ee, kolkaa sidii loo yiri "rag naagaa kala geeyay" baa hadalku ku urusan yahayoo oo kala tagan yihiin. Mar haddey reerkii dabadeed naagta wanaagsani soo gasho oo halkaa sare gaaray wax laga sheegsheegaba waa ay dhaافتay, xaaladdeedii waa jiidatay, waa yahay. Wey kala caddaalad badan yihiin, wey kala tamar badan yihiin oo wey kala aqoon badan yihiin, wey kala nasiib badan yihiin, si walba waa u kala taganyihiin sida ragguba u kala tagan yahay. Hadduu loo fiirsadana waa la wada helayaa. Inta kuwan aad i weydiisay bal marka u horeeya aan taabto ee ahaa: "gabari waa meel xun joog", waa la yiqiin, gabari waa meel xun joog waxay ahayd oo iska soconaya oo dadku waa tii Soomaalidu ay qabiil qabiil ahayd yaa waxaad ku soo dhacaysaa qabiil reerihiinii ay gabari ku jirto wax siin iyo wanaagna meesha waad ugu imanaysaa, haddii ay godobi jirtana nabad gelyo ayaad ugu imanaysaa, marka sidaanay meel xun joog u ahayn. Godobtii la idii hayayna waad ka nabad gashay, haddii aad qadoodi ka baqanaysana sooryaad ka heshay, meeshii katarta hayd habadeed iyadaad kaga baxsatay, markaasay noqotay: "gabari waa meel xun joog". Waxay dabeed salka ku haysaa sidii tii la yiri: "meeshii xinjir lagu buriyaba xab lagu burburiyaa", markaasay dabadeed waxay isku xirtay labadii dad ee ahaa dab iyo batroolka ee ololayba olokii baqtisay, oo

iyada oo heetinaya mar haddii halkaa la soo taago, laa llaaha Illaallaadu, maxaa ka dhacay? Ma hadal baaba nool? Ayaan dhoweyd beyba dhacdayba intaynaan imminka Tawradda ahayn ayaa ragga miyiga jooga ee falaadka xun lihi nin ka mid ahoo reerkoodii laga dilay nin yuu lix nin oo dhalinyaro ah oo dab sita oo gaari wata, kolkay gaarigii fuulayeen oo iyagiiba shakiyeen ayuu rasaas boobsiiyay lixdiiiba waa dilay, lixdii mayd baa lagu qaaday, gaarigii yuu kula cararay, badidood gaariga dushiisay ku dhinteenba, Buuhoodle buu geeyay meydkii, iyo wixii, dowladdu waa dhex gashay, Xuseen kulmiyaaba ka mid noqday markaa juradii, intii ka horeysayna waa intii ka oran jiray "mago iyo xoolo la isa siinmahayo. Kolkaasaa la yiri dabadeed "dadkiiba waa maranayaan, haddeynu sidaa ku eegno, waxyaabihii hore ee jiri jiray dabadeed arintaasaaba ugu horreysa lagu soo celin doonaa, magta tan iyo waxan iminka la isa siinayo iyo nabaddoonkiyaa la soo celiyay iyo ninkii boqorkii ahaa ee la yiri hadduu meeshiisa ka takhaluso yaynaan bagad iyo himad ka qaadan, wixii markaasaa la ogaaday oo la yiri: "war Soomaali waxay ku dhaqmi jirtay haddeynu bedelno u taag heli mayno oo dadku xukumi kari mayno oo Tawraddu ka soo noqotay qaladkeedii", waa yahay. Nimankii geel baa laga qabtay oo markaasaa lixdii nin lix boqol oo halaad iyo lixdaan xeerkoodu ahaayoo, ninkiiba boqol iyo tobant halaad oo qolti ah yaa laga soo taagay. Lix gabdhoodna waa la soo taagay, lixdaa gabdhoodna dabadeed waa kuwa meesha mari koraya fool dheer oo meel halkaas oo kale ah yaa gabdhiihi la fadhiisiya lixdii nin ee la siinayayna waa laga soo hor jeediyay, guddigiina waa fadhidaa, macal Madax-weyne-ku-xigeenka, markaasaa la yiraahdaa; "heblaay iyo hebel istaag", markaasay midi kacdaa haddii la soo qaadana waa Bismillaahi Raxmaani Raxiim, saddex mid tiri: "ma ku tahay hebelow", markaasaa kii oo dhareerka ka daadanaya yiri: "haa!" Qaadigii baa halkaa fadhiyoo markaas buu ku xirayaa, dheg. Sidaas baa dabadeed loo waday, lixdiiiba halkaasaa lagu mehriyay, markaas baa nin waliba lagu daray, illeyn waa meel dhiig iyo belo laga baqanayoo, oo reerkoodii lagu celin maayo, oo markaasaa nin waliba tiisii kaxaystay. Lixdiiba wiil miiran yaa hadda ka jooga. Bal maqaadiirta Illahay mid waaxida oo gabar dhashay. "Meeshii xinjir lagu burburiyo xab baa lagu burburiyaa", naagihii sidii ay u tarmeen u ma layn aad maysid. Meeshiina markaa ninna nin xunoo wax ku ugaarsdaa debadahaa iyo waxaa jira oo samri waaya, laakiin horta lixdii liid darada ahaa ee gabdhaha guursaday dee ayagu hadalba laguma hayo, oo ninna colaad dambe oo u noqonayaa ma jiro, "gabari waa meel xun joog", halkaad iga weydiinaysay taa weeye. Waa yahay.

Rag ku sooran, waxa weeye taa aynu qiyaasaynay dee dabadeedna aan ninka loo ixtaabaynin ee ninka iyo naagta reerka labadoodii barbarba tan awdday ee reerkeedii ku filaatay weeye, oo maanta haddii lagu yiraahdo: "Axmed Nuurow reerkaagii baan soo marnay oo si wanaagsan baa nala ku sooriyeeyay", oo taa Illahay gacanta kuu gelyoo kale waa ku farxaysaa, haddii lagu yiraahdo: "reerkaagii baa nalooga suexday", naxdinta ku qabsata la kici kari aad maysid, kaaga daran haddii lagu yiraahdo: "reerkaagii iyo xaaskaagii iyo wixii baa ammaan laga la'yahay bal kaalay nooga talina", kaagaba daranba oo waad ibtile oo naxdin baaba reerka ku kala goynaysa. Waa yahay, reerkeed ku simmannaa waa tan qoyskeeda ku filan oo too hare ma gaardho oo taasay lambarkeeda labaad tahay, caruurteeda iyo ninkeeda iyo aqalkeeda iyo arigeeda iyo awrteeda iyo waxeed oo dhamba jam! Jam! Taasay haysaa. Reerse waa naag qaniinay oo waa ka tagtay, taa qaniiniga ahi waxay noqon karaysaa ee aan kuu sheegay nin la yiraahdo Faarax Miraale yaa wuxuu qabay

afar naagood, naagta u weyni waa taa imminka aad ii tilmaamaysay oo kale ayaa ku jirta, habeenkii markuu soo hayday caado waxaa ah, dee bahda weyn baa mudan oo waa in aqalkeedii la tagaa, aqalkeedii markii uu tagay ee iyadii shaydaanka ka naaray bay tiri wakaa: "afarteeiyaduba caadadii beynu ka mayranay, intaad mayrato guryaha kale qabo", sidii maaguhu ay u kala weynaayeen yuu aqaladii u soo maray. Afartii naagood habeenkii dabey wada oosheen oo afar wiil bey dhaleen, waa yahay.

Naagta wiilkeedu u dambeeyay yaa wuxuu noqday mid weyd ahoo hadda nool, afartiiba waa nool yihiine, markaasay tiri: "war Faarax waa sidee kanu?" "Xigma ka xun yahay?", buu yiri "illeyn kan anigoo xiisan baan dhalaye koow". Wiilkii ugu horeeyay waa nabad doon oo haddeer uu joogaa, waa caag ragga laga kexeyaa oo waana nin dhalinyaro ah, waa yahay. Marka haddii dib loo raaco (naagtii caadiladda ahayd ee fiicnayd yaan weli wattaa): "afartatan wiil siday ninka ugu dhasheen" baa la yiri markaasaa dib loo raacay, illayn ninku gurigaba waa ka maqnaayee naaguhu inay caado ka mayreen ma ogee, ee warka naagta ka soo baxay weyn baa la ogaaday, waa yahay. Sheekadaan markaan maqlay baan marqaati ugu noqday oo markaasaan naagihii caruurtay dhaleen baan markaa wax ka qoray ee anigayganu. Saddexdii naagood ee kale iyo naagtii, naagtii baa hora awlaad badan, caadiladda ahayd ee ninkeeda kicisay markii Illahay wiil uga reebay, tirina kuwa kaleena ha xasad din walaalihiisay dhalaysaa, ee markaasuu dabadeedna kacyoo dabadeed raggan oo dhan Illahay siiyay, markaa dabadeed naaguhu waxay xasad ku noqdee ninkeeda xooggiisa saa ugu badan, markaa dabadeed naagtii caadiladda ahayd taranteedaad imminka ka garanaysaa inuu Eebbe wax ku siiyay oo karaamatul aabaa'i katil awali sow ma ahayn Sheekh, dee markaa karaamadii ayadu heshay awlaadeedi baa dhaxashoo, haddey halkaa joogtaa rag iyo xool, gabdheedii tarmeen, oo wiilasheedi tarmeen, oo wiilasheedii wiilal sii dhaleen oo, dabadeed ay dhaqantay, saddexdii naagoodna way ka dad badan tahay kulligood marka la isku wada daro, ninku nin aad u tarmay buu ahaa.

Markaa haago hore qaar sidaa oo kale ah oo caadil ihi waa ku jiraanoo waxaaba lagu arkay Faarax Miraale; waa yahay. Ku noqon maayo, naag xumi meel walba waa joogtaa, meel walba ku xun oo waa nasiib xun tahay, oo waa dabeecad xuntahay oo waa waxaan dadka soo dhaweysan aqoon, guri walbana waa lagu arkay, markaa dabadeed xumaanteedu wax la sheego waabay ka badan tahay, haa! Taas oo kalaa kugu filan oo xiniyihiiba dhabarka ku tegaya.

Ax. N./ Waxaa la yiri gabari waxay la mid tahay hoggaan oo labada qoys bay isku xirtaa.

Aw Daa/ Waan sheegay dabadeed waa tii dabadeed la yiri "meeshii dhiig lagu daadiiyay.....

Ax. N./ Waxaa kaloo ii raaca xididka qoyska weeyegabadhu.....

Aw Daa/ Gabadha quraba maahee markaas Soomaali haddaynu nahay waxaynu naqaannaa labadaa reer ama labadaa nin ama labadaa qoys waa xidid, xididka waa kan uun ciriqa ah ee dabadeed ka yimid guurka ee dadku isu dhaloo. Soomaali kuligeed waa wada xidid oo wax isku wada xiran, dee sarac ilaa sarac yay kala wada guursanaysay, kelmaddaba halkad laga keenay dabadeed xididku waa kaa weeye, waa ciriqii waa inagu wada tallaalan oo

waxaan is dhalin ma lihin oo ninba ninka kale dhiiggiisa ahayn haa! Dhab caleelin maxaa la yiraahdaa, waa af bari kaasu, waa naagta uun liidata ee sii aasteen ee sii disheen awalba iska dhaaf keena.

Aqalbila taa waawaa laguu yaqaanaa. Aqalbila waxa weeye naagta horta gaarida ah ee is maqashay; oo gaarinimadiiba xubin xubin uba kala qaadayaan: oo mid baa jirta oo gaari ah oo aqalka taqaan laakiin illinka aan uga baxayn, oo mid waliba qiimaheedu meel buu joogaayoo, inay kuligeed ninka iyo ariga iyo aqalka iyo awrka iyo wax walba ku wada fillaato waa suurowdaa. mid baa dabadeed aqalkeedaan uun ma aha ee ilaa taas aqalkeed bilaa la yiraahdaayoo ninkeedana waxaa la leedahay “intiinuur” haa! Ee waa ninka reerka qoyskiisa ahee ma aragtay bal halkan oo kale yaala aan u dhaqaaqin arigiisa iyo awrtiisa iyo afadiisa iyo caruurtiisa, iyo waxaa soo shabiya oo dabadeed reerku hadduu wada guuro oo Sheesk Maxamed Axmed Liibaan maqan yahay xerada wanaagsan isagu reerkisa ku furayo oo dabadeed xaaskii iyagoo mar wada duulaya oranaya Shiikhow waxaad noo keentay mid habaar qaba ayaad nagu furtay oo aan gacal ahaynoo caynkahan ahaynoo, isagu guriga uu yaalo iyo kii Shiikha uu reerka ku furay, markaa ninkii “intii Nuur” baa la yiraahdaa iyana waa aqalkeed-bila. Adigu labadaas qiimahaasay kala joogaan dakii yaqaan.

Gogoto waa laguu yaqaan “legga gogatooy awlal gaabshay”, ligani marka idaha la waraabinayaa la yiraahdaayoo waa naagta marka siyaarooyinka la isugu yimaadoo ee hilibka la keeno, dabadeed marka halkaa saabkeedii oo hilibi ku jiro la oranayaa: “war waa hebla waxeed oo dhan waa gogato, dabadeed martida dambe ee timaado iyo waxaasaynu siinaaye saabkeeda ha soo bixinina oo culimada iyo cuqaasha iyo ragga waaweyn horgeyn mayno hilibkeeda ee”, meel walba waxbay ka goysay oo hilibkeeda oo dhan waa go’an yahay, dabadeed heerstatan ee xoolaha ayaaba ku tusaysa:

“laga godatooy
awlal gaabshaay
la gaarir gacan”

taasaaba ku tusaysa markii idaha la waraabinayo, taasina waa weeye. Caga.reeb waa naagta dudmada badan leh oo la yiraahdo : « war iska sii daah tan waa caga-reeb, maalin walba ergadeeda ku jiri matnee waa tanoo maalin walba waa tagaysaa reerkoodii bey qabanaysaa waa caga-reebee maantay inoo ugu hawl yartahay ee naga sii daa », caga-reebina waa taa.

Geeldadis waa laguu yaqaanaa taas, oo waa nassib darantahay oo waa sibradheer oo markeeda hore gabadha la guursanayo yaaba la yiraahdaa waryaahee qoobnahaa haddaanayba baruur ku lahayn ma aratay kuwaasi yuub yuubahayo oo sida kuweyga ay u waa weynyihii ‘Bismillaahi Raxmaani Raxiim’. Halkan shilixamar hadday naagi baruur ka lahayn, haa! Waa taas oo waa « geeldedis, haa! Xaylaf xaylaf bey u socotaayoo markay soconayso illeyn waa naag i shilipeedu buuxina ee oo baruur ku lahayne waa addin oo iska fudud oo sidaa eh, waa kaa dee, lama heli karo haa!

Ax. N./

Waxaa jira rag u roon, reerkeed u roon, rixin u roon.

Aw Daa/

Waa laguu yaqaan raguroon horta ninkeeday u roon tahay oo dabadeedna isagu wuxuu leeyahay « Ilaahayow », adigaa taa igu galladaystay, martidana waa taasoo, adiga oo reerkii ka maqan war wanaagsan kaaga

imaanayaa.

Rixinuroonna dabadeeda dee ninkii qqoyska oo dhan iyo inta tanu dhow oo dhan waa naagta weligeedba aan hadal lagu celinayn, hebla hadday timid oo waad ka maqan tavyoo dabadeedna xaaska haloo dhaamiyo aanna ku dhacayn hadhowto inay kaa cabato, awrkaad u dhaaminaysaayoo, haddii waa ugaadid celinaysaa oo, guriga wanaagsan baad ku furaysaayoo haddii uu maqan yahay ninkii reerka lahaa oo naagtaasaa la iska ilaalinayaa oo wanaag iyadu lagu bartay weeye oo looma quuraayo mar waa raxin bey u roontahay, iyadaa is dhistay markeedii horeba. Saddex baa lagu hayo, qaar bey cis u raacaan oo Illahay nasiibkeeda siyyaa oo. Wuxuu yiri, qof waliba horta inuu meel ku wanaagsan yahay waa iska suurowdaa, qof waxyaalo tiro badan ku wanaagsanina waa jirtaa. Nin oday ahoo lagu yaqaano xigmad yaa reer u noolaa sida Sheekh Axmed oo kale, Sheekh Maxamed Axmed Liibaan oo kale, markaasaa ninkii guursadaaba tulud siin jiray, tuludiitaasuu iska qaataa, labadaa isguursaday ayuu midba meel geeyaa, labadaba waa dhaarriyaa inay isha af-seegin, wuxuu yiraahdaa markuu ninka dhariyo illeyn isaguu ku horreynayaaye : « qabiilkaa aad ka guursatay haka xigsisan waayin, waa xididka soo dhawee », saasuu tuludda ku qaadanayaa. Iyadana intuu dhaarriyuu halkoo geeyaa, yuu wuxuu yiraahdaa : « qabiilkaa ku guursaday haka dumaali waayin », markaa dabadeed iyaduna waxay ururisanaysaa oo wanaajinaysaa dumaashiyaasheeda, waa rixinka, isaguna wuxuu wanaajisanayaa xididkii, oo haddey kuu joogsato labada xididkoo kaa qayliyaa markaa ibtilo weeye, dabadeed saas oo kale weeye taasina.

Ax. N./ Af-laac ama xuubsato, aana ereley...

Aw. Daa/ Saddexdaasuna waa naagta aynu marka hore sheegnay ee rabshooleyda ah ee aan lahayn karin ee marka dambena noqota caga-reeb oo markay wax walba is qabsadaan baa la yiraahdaa : « war naga sii daaya tan oo wax la hayn karo maaha ee », waa kaa.

Haddaadse haatan mariyo wax waxoogaa ah wax kuu sii ... inta aad i weydiisay weliba aan waxoogaa kugu sii daro, haweenka taliyeeyasha ah sidii tii hore aan kuu sheegay tiri ninkeedi : « war ka kac haweenkii kale waa diyaare oo kale ». waxaa jirtay gabar la yiraahdo Cosob Xuseen, waxaa qabay nin ugaas ah. Ninkii ugaaska ahaa oo la yiraahdo Siigaale ayaa waxay is laayeen nin colkiisa uu madaxda u ahaa, ninkii baa legday ugaaskii, ugaas illayn waa nin boqran ah oo waa xanaaqayoo gurguiisiuu yimid oo, subaxii dambe ayuu maryihii gaabsaday oo qori kow iyo tobantle ah iyo shakadiisii iyo adigu wax buu isku xiray, oo wuxuu damcay inuu shirkii qabtaa, ninkii ugaaska legdayna waa la ogyahay oo madal baa loo hayaa oo maanta in halkaa la isugu yimaado oo dabadeed bal arrintan tilku fara geliyo yaa loo urursan yahay. Markuu diyaar garoobay bay tiri gabadhii « fariiso » waa nin caraysane markaasuu yiri : « maxaad leedahay ? », markaasay tiri : « aniga ha i dagaalinee fariiso aan wada hadalne » « maxaad oran lahayd » buu yiri dabadeed waa nin balaysane, hadalkii ku adkaysay oo waxay tiri : « hadaad i yeeli weydo oo dagaal imminka u kacdo ha is oranin xaas baa guriga kuu jooga ee reerkayag waakaa, haddeeraan dhaqaaqayaa, markaad guriga xaggaa uga haxdo yaan aniguna xaggaa uga baxayaa, haddii kale fadhiiso oo maqal hadalkayga, fadhi igu dhagayso », kolkaasuu fadhiistay, naagtiiina waa naag xigmad leh, waa yahay! « Maxaad oran lahayd ? » buu yiri, waxaan oran lahaa ninka kan waa laguugu soo diray oo waa macaarif, rag isu siman oo tobantle jilib

ah ayaad u tahay madax ah oo isu yimid, haddaa imminka waa adigan hubka u qaataay ee dabadeed dagaalka ninkii isu hor tagtaan oo dagaal idinka dhex dhaco, ee « illeyn ugaasku wuxuu doonayaa inuu isu boqro xoog oo nagu haysto !». yaa inta kalena oraynaysa oo waa lagaa yaacayaa, ninkan iyo inta kugu soo dirtayna gudaha soo geli, inta kalena macaariif haka dhigin, qabo oo iimaanka is geli, buntuqaan iyo waxaana isku dhig, dharkaaga sidii nin boqor ahi dharka u xiran jiray si wanaagsan u qaado ». samenkaasina waa kii talyaaniga iyo meeshaasoo waa dherawaa', ninkii « maro maxmuudi iyo innagu waxaasaa Illaahay ina siiyay maradaa maxmuudi ee kala go'an qaado oo ninkii horta markaad shirka isuku tagtaan oo la yiraahdo tolow ugaaskiina maxaa ka soo bixi doona ? War wax yahaow cawradaada naga qari dheh horta labada go'u tuur, tolkaan filqadda u diidayaa, waankaa goosan lahaa, dabadeed wax caynkas oo kale ah, garna la inoo qaadi maayo xoogaa inaad wareeto oo ma aragtay Dani kaa yari ku mashquuliyay bay markaa ila noqotay, nabad baynu nahay, waryaa », kolkaasaa laba waliba meel istaagaysaa oo oranaysa « war waxaynu haysannaa wax boqoraa kaas oo kale sii, war bal ninkii buu waxbaba siiyay dabadeed halkaa ku caabeeeyay dabadeed kula dagaallamay, qoodhay iyo xeraday waxaan hubnaa inuu nin yahay », intii macaariidka kugu ahayd markaasay mu'ayid kugu noqonaysaa ee laga baqanayay inta dambana inay ka daba tagto oo sidaa samee, haddaadan dulqaadanin maxaad boqor ku noqonaysaa oo dabadeed xoog baan ninku ma aragtay yar is qanaba waan ka aangoosanayaa, war waxyahow ka fadhiiso dadka oo hawraartan iga gudden bey tiri, iyadii buu yeelay sidii baa dabadeed arintii u dhacday « Innaa lillaahi waa inaa ileyhi raajicuun » ninkii maanta taqada uu helay oo kalo lamaba arag, markaasaa raggii oo dhami gudaha soo galay. Haa!

Tiiбaa ninkii ka dhantay, kay shalay la talinaysay baa dhintay, markaasaa waxay yeeshay boqornimadii kii isaga hoos uga yaraa oo naag leh, markaasay tiri : « war jooga, ninkan horta sow boqornimadiina xag uma leh? Mutayadayadaha xaq uma laha? » « haa » baa la yiri, « anigu ma igu taqaanin bal inaan ahaa taliye oo boqor tiiriye idin ahaayoo madaxnimadiina qayb weyn ka qaataay? » « haa » baa la yiri. « Oo ma waxaad doonaysaan dabadeed inaan ceeboobaayoo, marka ninkaygii dhintay, oo aan masayro oon kan gubo oo arlada oo dhan qarhanto oo dabadeed aniguna meeshaa ceeboobo? Ama iska key daaya ama ninkale ii dhisa oo ninkaan boqornimadiisa ha qaato oo xaasna waa leeyahay, oo anigu aan nin kale guursado oo kuwan ka yar yar walaalihiis ama boqor aan lahayn naag kale oo aan la taliyo sidii kii hore i siiya » « waa maseersantahat oo waxay doonaysaa inay nin kaligeed heshaa iyo boqornimadii isku heshaa » oo haddaneed lahaydeen waxaan ma ihiyee waan dhalayaa imminkan, taliyana waan ahay, in aan xaaladiinii hore ka soo qayb qaatayna waad ogtihiiin oo sidaa ku taliya ».

Ninkii baa la yiri : « doorro », waxaa la dooray markaa inuu naagtisiisii hore furaa oo nin kale markay caado baxdo loo guuriyaa, isagiina iyadii iyo boqornimadii laysku siiyaa. Hadda dadkeedi joogaa. Naaguhu haddaynu moodayno inay guriga iyo waxxan ku filan yihiin taliyeyaal oo caykaas ah ayaa Soomaalida weligeedba ka soo bixi jiray, oo naagahaynu ciyaar ma gaarsiisna, dabadeed bal imminka inataasaan kaga baxayaa oo mar dambaan ku soo noqondoona, waan yar xiiqsanahaye, waa ku kaa.

Ax. Nuur/

Horta waxaan ku diidanahayn mawduucii inuu soo ururayo oo soo yaraanayo, walow rag hadda ay micilisanayaan oo Xaaji Axmed Liibaaniyo ay leeyihiin : « hadda hanalagu cesho caguu iga deydayayaa, laakiin waxaan u sii

horreysiinayaa inaan u dhiibo ninka la yiraahdo Shiikh Abuu, inaan u dhiibo, bal isaguna dhinaca beeraleyda iyo siday u arkayaan iyo aragtidooda, aniga iyo isagu laga meelood baan u kala soconaa, aniguna badda iyo xeebaheeda baan mar dhow aadi doonaaye, meeshayda baan dib ugu noqon doonaaye haddii beeraha laga hadlaana cuna, gabadhihi reer magaalaha ayaan aadi doonaaye, bal sharrab adiguna.

Sheekh
Abow

-- IN DIALETTTO MAAY --

« Bismilaahi Raxmaani Raxiim ». aniga oo ah hora Sheekh Abow Cabdinuur waxaan rabaa in afkii maay maayga in aan ku hadlo mise kan Banaadiri, marna kan banaadiriga in aan ku hadlo waaye, marna kan maay maayga in aan ku hadlo waaye. Geega anna hadalka meel aan ka bilaabo waaye, unukoo rag badan anno qedder siyeed qofood, annagoo magayaashoo dad in sheegadoona laasim oo ciyoowba la soo sheegay yaa hadda hadal ka darsadee, anigoo usubinyoo geeka ley hadalka duqowdaan dhetiyoo, ikhyaartaan culumadaan ka bilaabi fadow, lahna haddii imtixaan waaye hadalka aan bilaawaaw laasim la iska ogya in kistoo qerqueraw, iska gaabsidee, laakiin walbaa ka tataabadee, meella hora may la hoogee megelkii reggii la dhaamayi laakiin naagaha seen liin qiimooyee? Naagaha see in shel qiimaleeyaan baa la roog, arrintana meelaa niin ka socota, marka naagooga yacni la aragu jiri xagga beeraleyda. Naagooga beeraaleyda oo ka dhaqamaan oo degganyaan dalka may ka arago jirnay, may ahaan jireena, saddelaa in shal baxaayaan. Hora kato, kiila katreeddaa kato. Naagoo saas inshal qiimaleeyaan. Marka ragga hiraantii haddii beerta liin bahaaw, naagta tii in qiima leto hadda la qiimeeyaaaw, hortiisaa kahaasee regga, hiraaboodkii inaa hortiis katoo oo rumuga in dhadhaqtoo yaa regga kiciyaase, may dhahaase : « salaadda dhalateey kooy tuko », waa naagtii in qiima leh waaye, soo kahee reggii rumaysadee salaaddiisaa tukudee, iina tukadaas. Haddii liin baahanyoo qoboys biyoo in kulaayaas, sacaddaas waqtigaas hiraaboodkii tobon iyo koow saac hamiin biyoo un kullaayaas regga qoboysedee, bacdi salaadda tukudee, isla markii iina tukadaas haddi Illahay ta toosiye, haagoo la araga jiri, haddii usu tukudo iina tukuto, debaa shidaasa, debka haddii shiddo may saaraasee mushaariyo, maay weeley beeroo liin jeede, marka regga in uurshay wal ka jiro kistoo afbilow, afbilabka waqtigaas qaxwadan iyo shaahi mal kasaane mushaariyoo la kariyee, yaa regga liin kariyee, mushaaridaas haddii in saarto inta mushaarida ki karaasa usuna, saladdiis tukado fadhiyo wardiyow may in bahaase may dhahaase biyoowga kii hiraabtii yaa in bahee oo martidii niin kooytoo dhamaase oo unuuna haddiin kooynoo dhamaane biyoo soo giliyaase hiraabnimo la soo geliyee biyooga kii martida la siiyaaw iyo kii regga la siiyaaw heraabaa la soo geliyee oo barjintii mala soo geliyaaaw, ashunjee qaadadaase iyo saabaa iski radaasa biyoowaa in bahaasa waa hiraabood oo waabariis, kolka waaga soo aftiin marka biyoo soo arooraasa lamadoo ashun, gaar yaa liin dhigee biyoogaas, si oo aad inka qabobo, regga haddii beerta ka soo noqodo biyo qaboop la siiyoo fadee marta haddii kiin kooyto biyo qaboop la siiyoo la fadee, sidaas dartis yaa inki tala galaasa. Naagtii baari ah yacnii naagtii in qiimoysan, yacnii bilowshee saasaa laka kasee, biyoogaas gaaraa in shubaas gaaraa in dhigaasa, shaambiyeh gaar ah yaa hu shubaasa. Hiraabtii intii beeroo ay iin babe, ka dib waagii aa soo dhawaadi kolkaa bariima mushaaryidii hor hartaga siiyaaso regshee aan waliku heroo iye aamaasa, bacdi lisla behee, lanba yaambadiisaa qaadadaayaan, hartishee reed kahaasa, isla bahaayaan, may qaadadaasee qulu misa shey la dhahaaw shaaw! Oo qulu ka wiinyoo yaa biyoo

ki shubudaasa, mise luki yaa biya ki usudaayaan, hartigaa is daba kahayaan, siddii ka araga jiri naagtii yacni regga nooleeyaasa, oo wal tarka eh, yacnii regga reecshee maka heraaso, bacdi beer haddii la seedo, matalan waxaa la roogee jiilaal beertii yaa hadda la bilaabee in la kawaabeeyo usa may dhahee : « dadaa in weersadee yacnii ka waab iila soo jiidnoo isla waabinoo, yacni ana wal siiyoo », diidaasa may dhahaasee : « ani kiin ka soo dhigee adi jiid ani geedka qabadee, unuba suubsadaane ». Bes haddii reeroo seedaan kawaawigii usa hadagaa jiidee iina ulaa qobadaase inka dhigaasa kawaabiyaayaan, beertiyooh halihii ay beeren hal darab beereenaa ka yar beereenaa saku waabsidaayaan beertiyooh, yacni naagta haddii waqtiga oo batjiga soo dhawaado oo bexida soo dhawaato regga may dhahee : « adiga kolkuu bahaane ee dardarbo, markaasaa naagtii haddana duurkaa meel u dhowaa galaasa, bal fiiri, haddana duurkaa galaasa may jiriyaase qoriyi, hadagshee hortabaa usuti, lamadoo qoriya soo urusadee dhahaasa intii bahaano hor inqaadadee, lamadoo geed oo qryi eh yaa soo urursadaasa, reggii kistoo isna fadheedee sugee, lamaadoo geed soo aruursadaase qoryoo soo darbadaasa. Haddii xolo yaryar weelyl yaryar oo reerka roogaana, kistoo oos yaryarna koraa soo saaradaasa qoryooga, iyee shaqadaa iska leh, reerkana mal inka soo horooyo, marka haddii ii soo darbato may dhahee reggi « kolka bano » barjimaalaa la dhahee barjimaale, yacni matalan lix saac may la dhahee barjimaale, galabaale ma eh barjimaale, isla soo bahaayaan ragshee iidoo in soo fuulo ered oo qori eh oos oo kor in soo fuulo, ashunkii lukawgii ahaayi ama shaawgii biyo kistoo ka soo wedeto, reggii isuna kawaawigii iyo yaambadii soo wadado iida yaambadeeda insii dheer soo wedeto yaa isla soo bahaayaan oo isoo daba kahaayaan, reggii gadaalaa ka soo maraa iidna horaa soo hayti, sii la aragi jiray, reerkaa kooyaayaan, haddii reerka kooyaan la dhigido haddana isla mar ahaan reggii horta fadheede ee qaboowgaa in geliyaase kur jili oo dhoob la suubiyii yaa yaalayti yaa laka qabosadee oo baaldi ma jirin kur jiligaas yaa dhadhaqaasa oo biyoo in ku shubaasa, biyoogii hiraabtii qaboobi warsadaase yaa ki siiye mise biyo kuleelaa hadda kiin sheenii, mise biyo qaboowaa kiin ka sheenee keliga? Kiiba kii usu doorrado haddii hadda biyo qabob ma fadow usu dhaho saacaddaassaa biyo in bahaasa iyadoo kuleelshee qabto, eretiye qorigii iski dhigtii, howlahii kistii oos in sheentii iski dhigti, madagelinshee in heri mada gelin may liki jeedee yacni intaa good liki hiridee goodkaas liki hiraayo oo xarrigga si inku qabanna madaxa, mada delin la dhehee kaas iidoon iska furna yaa yaambada iyo alaabta kal shal dhigaasa, debaa shidaasa marka inta debka ka noolaadow may in bahaasee biyo, ashunna qaadidaasa haddana, ashun iyo saabaa iska ridaas may in bahaasee biyo, reggii fadhiye neebsidee ii ma neebsana isla mar ahaanaa debshiddii haddana biyo in bati, bal fiiri, markaas biyo sheenti, caashaan reggii yaa fadee biyoogan baryi ma fadaaw, biyo kuleelaa fadee, iyee war warsadaasa labada kee kiin roon, haddii dalbado biyoogaas isla markiiba insheenaasa, markaas reggii yacni in shubaasi may ki shubaasee kur jilidsaa in geliyaasa musqulaa qoboysedee, iina weli may qabtee goonfoodiyee, gonfooda waxaa weeye dharka beeroo liinla bahaaw la dhehee gonfo la dhahee, iidoo gonfoodiyeed qabto yaa reggii qoboysedee amama saajidka in bahee ku soo dukadee haddii ka dheeryo reerka iska dukadee ee iina weli gonfoodiyeed qabte, markaas haddii ee usaga dukado salaadda dhamaayo, oo farliga iska biyo duhurka, iina markaas ka dibaa qoboysadaasa, markaas weydiyaasa salaaddii gonfooda iska dhigaasa, dhar kale oo gaar in eh yaa hiridaasa.

Markaas ammaawu ? mar debka shidi debka merkaas saarti walii

karsadaayeen wu, markaas hugnguri may linka tala galee, xattaa may dhiya karee in geleey markaas tumow galoo, weli iidoo gonfoodiyee qabto ganfoodiyee qabtii beeroo kooyti hirinto yaa may la arree haddana mooya qoysadaasa, biyoo sheenti haddana mooyii qoysadaasa, may galaasee tumoowaa galaasa, tumowkaas miggii ii tumasa may arraasee :

« keena keena ragga,
karisooy naag wa
wax ma keena,
maxaa loo kariyaa?”

bes markaasaa tumoo galaasa, galleydiyaa tumaasa oo sidaas ayeey ku heesaysaa, haddii galeydaas tunto dhigtoo haadiyaasa waraase, marka inta galayla ka leersadaaso yaa iska deyaasa in qabaysato oo salaad tukato, markaasaa fadheesadaasa debkiina hunguri saaraasa markaas ka dib. Galleytii layrsati may yaalee shiid oo gacmeed, bal shiidkii naagaha shaqaday soo qabanayaan naagaha la qiimeeyoo la fadee, haddii la dhehi naagaha qiimayntooda yacni ma dhowa wax la metelaaw ma jiro. Naagaha qiimadiyoo, hooyo qiimadeeda ma dhow naagihii hore kuwa hadda iigba isla qiimo leh, laakiin naagihii hore oo beeraaleyda ka waramaayey horta qimahooda iyo shaqadooda ma dhow isla markaas may dhiyaasee in galeytii tuntii leersetii jikoodii shiditii debka, biyo saarati in hungurigii biyaha la saari, haddana shiid in fadheeto oo budo shiid ina gasho oo shiid in fadheeto oo amman iyo hees meeshii ki qaado yacni shiidkaas in fadheeto oo waa shiid gacmeed, marka calaashaan heesta waxaa weeye is hilmaansiis noogga ma kasaaso oo marka heesaasoo yacni wahsi ma kasaaso maay dhahaase naagoo duqooshinkii hore maay dhahaayeena maay iska waaniyaayaana. “Weheu siday weelkeeda ma korsato”.

DHAMAAD !